

אולי את אפילו לא קיימת

על הספר חיי חורף/א. קסטל-בלום.

מסע קר ועקר שאינו מביא לתגליות חדשות או לפורקן רגשי אלא מדגיש את שימונה הקיומי של המספרת הוא התבנית הבסיסית של סיפורי **חיי חורף** ספרה החדש של אורלי קסטל בלום. הנובלה המרכזית, שעל שמה נקרא הקובץ כולו, מספרת על שהותה בת שלושה חודשי חורף קפואים של המספרת, בת דמותה של אורלי קסטל-בלום, בברוקליין, עיר פרוור של בוסטון, בארצות הברית.

מטרת הנסיעה היא רווח של 'חמישה-עשר אלף דולר' כתמורה לעבודה עבור החוג לסוציולוגיה באוניברסיטה המקומית שדרישותיה ויעדה כפי שפורסמו במודעה ב'ג'רזלם פוסט': "מישהו פנוי, בריא ושלם, מתחת לגיל חמישים וחמש, לעובדת שטח תובענית, [...] כרוכה בתנועה ומצריכה יכולת טובה לנהל שיחה באנגלית." לשון ההודעה, כמו גם פתיחת היצירה, מכילה במקוטן את תהליך האיון, החיפצון והעיקור הרגשי שעוברת המספרת במהלך מסעה זה. כך, הדמות הפותחת את הסיפור אינה המספרת עצמה אלא 'בורלי מלון', מלווה מטעם האוניברסיטה, על שמה האמריקאי הממותג הוולם להפליא 'עולם חדש נפלא' זה שלפתחו היא מכניסה את המבקשים לבוא בשערי. שיערה הבלונדיני, נמרצותה, גזרתה ה'יפה ומטופלת' ושני דגלי ישראל וארצות הברית אותם היא מחזיקה, 'כל אחד מהם בגודל של דגל שמחת-תורה', מבליטים את הנורמה האמריקאית, השלטת בעולם המתואר, של היענות מוחלטת ל'ראוי', הולם, ה'פוליטיקל קורקט'. וזאת, על חשבון הבחנה בנוכחותה המהוססת והמעוררת של המספרת שזה עתה הגיעה מ'כור ההיתוך שבמזרח'. סחיבת מזוודתה הכבדה של המספרת על ידי האמריקאית ה'נמרצת' מוסיפה ומבליטה את עליונות המלווה: "הכושר הפיזי שלה עלה בהרבה על זה שלי, והיא הקדימה אותי יותר ויותר ככל שהתקרבו למכוניתה".

היצירה גדושה בפרטים טכניים של התארגנות ב'דירה קטנה וחמודה' שהתפתה עבור המספרת, בעוד בעליה נסעו לפלורידה החמה. התיאור מפורט של הריטי הבית על אוסף הקומקומים מפורצלן, המסודרים ב'אחידות מבחינת כיוון הצבת הזרבונית', מעיד אף הוא על שימונה של המספרת כמו גם על השתלטות הטפל, החומרי-חיצוני על חיי הנפש ההולכים ונקרשים. דפי הוראות, תיקי מסמכים ורשימות טכניות שונות מהווים תחליף עקר וקר לזיקה האנושית, לדיבור ולקול האנושי שחסרים כמעט לחלוטין. כך, כאשר מבקשת המספרת להכין לעצמה 'קפה', כביטוי מטונימי להפוגה ולישיבה אינטימית שלה עם עצמה, היא פוגשת ב'דף ההוראות שהשאירו בני הבית' שכולל 'לאן לפנות בבקשת עזרה', 'הסלון וחדר האוכל' ועוד. תיאור טכני מפורט זה מהווה אף הוא תחליף פורמאלי לזיקה האנושית תוך שהוא מדגיש את היעדרה. מרכזיותה של ניירת פורמאלית זו והשתלטותה על מוקדי הרגש ניכרת בכך שאף המספרת עצמה, סופרת בארצה, מוצאת עצמה, בבדידותה ובשימונה כותבת אף היא: 'ישימה שתוכל לשמש דוגמה לחיים למופת בכל מקום בעולם, [...] צרור עצות קונקרטיות, עזרי התמצאות ו'טיפים''. האחרונה ברשימת עצות ארוכה זו מבטאת את חרדתה של המספרת מהעוני המנוול, המשמיע את קולו

בשעת לילה מאוחרת, בתחתית הבית המאובזר והמודרן בו היא מתגוררת, בעודו סודק בנוראותו את מסווה העולם חדש נפלא: "בלילות נשמים [...] מלמטה רעשים של בקבוקים המקישים זה בזה. אולי איזה אביון מסתובב עם עגלת קניות או עגלת-תינוק ואוסף בקבוקים. בקבוק ריק ועוד בקבוק ריק הם שני בקבוקים ריקים. באמריקה מוסיפים סנט לסנט, ומי שאינו יודע לעשות זאת לומד בדרך הקשה. צריך מאד להשתדל לא להגיע למצב כזה."

מזג האוויר הקפוא, הממית באיבו כל פוטנציאל של צמיחה, משמש ביטוי מדויק ובלעדי למצבה הרגשי של המספרת, הנמנעת בקפדנות מכל ביטוי של עולם הנפש. כך, בפתיחת הרומן בדרך של המספרת ומלוותה האמריקאית לעבר החניון של נמל התעופה: "ירד שלג ונשבה רוח שהעיפה את שולי המעילים וצרבה עד כאב." בסניעה הראשונה של המספרת בארץ הזרה הקרה, משדה התעופה לבית המיועד לה: "נחשפו העצים של ניו אינגלנד, שבעונה זו של השנה עומדים קירחים. [...] עשרות ומאות עצים עירומים, מכותרים בקרח."

הארגון המופתי של כל הצרכים האנושיים והרגשיים, עוד לפני התעוררותם, מבטא את היעילות והמציאות האמריקאית, אבל בה-בעת, שותף בשיתוק, הדממה וייתורה של הנפש האנושית על צרכיה המגוונים. כך, עם הגיעה של המספרת לברוקליין הקפואה רושמת אותה האוניברסיטה לחוג של יוגה קוריאנית' כדי להיטיב עם עולמה הרגשי: "ממש בסוף השיעור אומרים לך לחבק את היצור הנפלא שליך [...] ויש מי שמרגישים שחרור כזה, עד שהם פורצים פתאום בבכי." . כך גם תיאור 'מערך החירום והעזרה' ש: 'פועל בארצות הברית בצורה יוצאת מן הכלל, ואפשר רק ללמוד מהם או לפחות ליחל ללמוד מהם'. אלא שמערך טכני משוכלל זה מדגיש דווקא את בדידותה של הנפש והיעדר כל דרך ואפשרות להיחלץ מתחושת בדידות ושימון. צפייה ממושכת בטלוויזיה המקומית ויצאה לקניות נבדקות כאפשרויות לטשטוש והפגת תחושת אלה. אלא שהחפצים הנקנים, כמותם המסחרית ושליחתם על-ידי המספרת לעצמה מבליטים את היעדר הצורך והתכלית שבהם: "בחודשיים שאני כאן שלחתי לארץ, לעצמי לכשאשוב, כמה קרטונים ובהם ג'ריקנים של שמפואים ומרכי כביסה, [...] אני גם שולחם גל מרוכז לכביסה ונזול למדיח. אלה יספיקו לי לשנתיים לפחות. [...] אני חושבת שבסך-הכול זה משתלם." מוצר הקניה המבטא את היעדר הפוסט מודרני על מאפייני התענוע, האשליה והכזב שבו הוא 'זמן-אוויר', אותו חוזרת וקונה המספרת לעצמה כל פעם שמתרגשת 'סופה גדולה'.

האזכורים למדינת ישראל, הם מעטים וקשורים כולם למצב מלחמה. כך, נזכרת המספרת בעיתוי גילוי המודעה על העבודה הנדרשת שאירע: 'בקיץ, בעיצומה של המלחמה השנייה עם לבנון'. פרימת הביטוי הכבול 'מלחמת-לבנון-השנייה' מדגישה את מצב המלחמה הקבוע במדינת ישראל כפי שהוא נוצר בתודעת החיים בה. בהתאם לכך, האוכלוסייה הישראלית מתויגת, במחקר האוניברסיטה המקומית, כ'טראומטית-פוסט טראומטית'. המספרת עצמה, שהפליגה למרחקים, מוכתמת ומוחתמת ב'אבק הארץ', וכזאת, מעציבה ומעוררת רתיעה אצל נמעניה הישראלים שעזבו את ישראל והיגרו לעיר האמריקאית הקפואה. שיחותיה של המספרת עם ישראלים-עוזבים אלה במסגרת תפקידה החדש: 'העלו מספרים ועובדות מדאיגים מבחינת חזון מדינת היהודים, ונתונים אלה הציפו אותי שימון וייאוש. חשתי שיש במחקר המשונה הזה משהו הרסני בשבילי, אך לא יכולתי לאתר מהו'. "מדינת ישראל נעדרת מהנובלה כנקודת מוצא וסיום למסעה של המספרת. בכך, מדגימה קסטל-בלום, כדרכה, את שימושה המתעתע והחתרני בכל ז'אנר ספרותי שהוא, ובספר זה, בז'אנר של 'סיפורי-מסע'. היעדר זה של אזכור מדינת ישראל, כמקום ממנו יצאה למסעה ואילו תשוב בסימו, מעיד על יחסה כפול הפנים של המספרת לארץ, מצד אחד, היעדר כל יחס משמעותי מצידה לנקודת יציאה ושיבה זו, אבל מצד שני 'רצון עז' לחזור אליה: "כל רצוני הוא רק להרגיש את האביב בישראל [...] ואולי גם ללכת ולצוף על הגב בלי משקל בים."

האקלים הקפוא, המרחב הזר והעבודה הטכנית פורמאלית מעצימים את בדידותה העקרונית של המספרת, ובלשון עולם העבודה בו היא נמצאת, מתנסחת אצלה התובנה שהיא זקוקה ל - 'קולגה'. החיפוש אחריו מתרחש בעולם הווירטואלי ולא בעולם המציאותי. כך, לאחר שיטוטים של לילה שלם באינטרנט היא מוצאת: 'סיני מקומי, אחד בשם דוקטור גואן, מרפא בדיקור סיני במקצועו [...] עכשיו הוא מסדר סינים לפי יוזות". הקשר, שלא נוצר, מתרחש אף היא בעולם מקוון זה. המספרת מכירה את העמית הנבחר לפי מה ש'כתב בווידי מיוחד בבלוג שלו', היא פונה אליו באמצעות 'טוקבק', מקבלת דרך ה'בלוג' את מספר הטלפון שלו וכשהיא מתקשרת למספר היא שומעת קול של מרכזנית: "the number you have dialed is not valid"

ניסיונות יומרניים פחות, ונואשים יותר, לממש ולהשתמש בזיקות אנושיות נכשלים אף הם. כך, כאשר המספרת תועה ברחובות המושלגים הסמוכים לדירתה ומבקשת ממישהי שנקרת בדרכה עזרה היא נתקלת באטימות אישית המגובה בהתרחשויות לאומיות פוליטיות: "היא אמרה שהיא מצטערת מאד [...] מאז ה-11 בספטמבר יש הוראה חד-משמעית לא לקחת טרמפיסטים. [...] את נראית לי בסדר, אבל מי יודע? היום אין גבול למה שהטורר יכול להמציא. אולי את אפילו לא קיימת." מימוש זיקה אנושית דרך מתן נדבה ל'אשה זקנה בעלת חטוורת גדולה' נתקל אף היא בסירוב אלים: 'היא צעקה עלי והדפה את ידי'. התחליף והתיקון שמוצאת לעצמה המספרת לקיפאון הרגשי בו היא נמצאת ולעקרות של יחסי אנוש הוא מעקב קפדני אחר גילויי צמחיה בטבע באביב המקומי: "העץ האדום חיזק את לבלבו; שיח אחר [...] שנראה מת כל החורף, הפך צהוב";

לשונה של קסטל-בלום בספר זה, כמו בכלל יצירתה, שטוחה, 'פחית' ו'קפואה'. בכך מממשת לשון ייחודית זו את תפקודה ויעדה בתיאור מדויק של 'חיי חורף', הן מבחינת האקלים החורפי השורר בפרבר אמריקאי זה, אך בעיקר, מבחינת האקלים האנושי והשפעתו המקפיאה וממיתה על הנפש האנושית. אלא שכדרכה של קסטל-בלום, גם במהלכה של נובלה זו נבקעת קליפת הקיפאון ומתגלה שוב ושוב הנפש (א)נ(ו)שית בבדידותה, בפחדיה ובכמיהתה למגע אנושי משמעותי.